

MAGYARORSZÁG ADÓSTATISZTIKÁJA 1891-RŐL.

Az adóstatisztika a statisztikának egyik legkevésbé művelt ága és abban az alakban, melyben vele leggyakrabban találkozunk, t. i. mint nemzetközi adóstatisztika, alig felelhet meg a legszerényebb igényeknek is. A különböző országok adórendszere annyira eltérő, hogy e téren az összehasonlítás csak úgy járhatna haszonnal, ha mélyen belenyúlna a részletekbe, a mely esetben viszont veszendőbe menne az áttekintés és ezzel az általánosítás előnye. Több haszonnal jár ellenben, ha az adóstatisztikában csak egy országra szorítkozunk, ha ugyanegy országon belül vizsgáljuk, miként oszlik meg az adóteher az egyes adónemek és egyes adókerületek szerint. Ez esetben egyszerű tényezőkkel állván szemben, az összehasonlítás nyereségesebb is lesz, mert használhatóbb alapot fog szolgáltatni arra, hogy következtetést vonjunk az egyes adónemek természetére, hatására és viszonyos súlyára. Ilyen részletes adóstatistikát azonban eddig csak az egy Franciaországban találunk.

Hasonló kísérletet óhajtok tenni ez alkalomból Magyarországra nézve és azt hiszem, hogy, különösen ha az adóstatisztika évről-évre ismételtetni fog, nem egy hasznos figyelemztetést fog szolgáltatni adórendszerünk és adókezelésünk hiányainak és előnyeinek felismerésére, utmutatást nyújtva ez által nem egy esetben úgy arra nézve, a mit orvoslanunk kell, mint arra nézve, a mit haszonnal tovább fejleszthetünk.

Mindazáltal nem szabad hinnünk, hogy egy ország határain belül már semmi nehézsége sincs az összehasonlításnak. Egy igen nagy és legyőzhetetlen nehézség lesz mindjárt az, hogy vannak egyes adónemek, melyeket okszerűen nem lehet adókerületenként kimutatni. És pedig nem azért, mintha az egyes pénzügyigazgatóságok nem könyvelnék azokat külön, hanem azért, mert helytelen képet nyújtana, ha azokat azon kerületek terhe gyanánt tüntetnék föl, a melyekben tényleg befolyznak. Ilyenek az ugynevezett termelési fogyasztási adók,

mint a sör-, szesz-, czukor- és ásványolaj-adók. Ezek az adók a termelés helyén fizettetnek, de terhöket a fogyasztás helyén is éreztetik. Ép azért, hogy csak némileg hű képet nyerjünk tehermegoszlásukról, nem a szerint voltak megosztandók, a mint befizetésük történik, hanem azon kulcs szerint, a mely szerint a forgalmi fogyasztási adók, t. i. a bor-, hus-, czukor- és sörfogyasztási adók és az italmérési adó. Hasonló nehézségek merülnek föl a szállítási adónál, és azért itt is hasonlóan jártam el. Minthogy azonban az ily megosztás valami megbízható támpontot nem igen szolgáltatathat, azért úgy a termelési fogyasztási adókat mint a szállítási adót nem vizsgálom kerületenkint, hanem csak ott vettem föl azokat, a hol az összes adó-megterheltetést kísérem meg kerületenkint kimutatni.

Kevesebb, de még mindig igen tetemes nehézségek merülnek föl a többi adóknál is. Így a sónál tekintetbe kellett venni, hogy a teljes árú só eladása nemcsak a királyi sóhivataloknál, hanem a bányáknál is történik, a kedvezményes sóé pedig a királyi sóhivataloknál és a nagy és kis árudásoknál. Itt tehát mindezek összevetése vált szükségessé. Azonkívül az elárusító helyek és az adókerületek területe sem esik egészen össze. Ugyancsak az utóbbi nehézség áll a dohányra nézve is. És újból hasonló körülmények merülnek föl az illetéknél és bélyegnél, nemkülönben a lottónál.

Mindezen nehézségek azonban nem szolgálhatnak elháríthatatlan akadályul egy adóstatisztika összeállításánál, mely minden hézagai és fogyatkozásai mellett is sokkal érdekesebb és tanulságosabb, semhogy annak megalkotásától vissza szabadna riadnunk. Ellenben kétségtelenül elégségesek e nehézségek arra, hogy óva intsenek minden merész és elhamarkodott következtetéstől és csak ott nyujtsanak vélemény keletkezésére alapot, a hol az nemcsak egy oldalról, hanem több oldalról és ismételten nyer táplálékot. Munkámat csak uttörő kísérletnek tekintem, és ha van valami értéke, azt nem abban kereshetem, a mit tényleg nyújt, hanem egyedül abban, hogy a statisztikai adatgyűjtés és vizsgálódás egy új mezejét nyitja meg, mely egyszer napfényre hozva, nem fog a jövőre homályban burkoltan maradhatni, hanem újabb meg újabb javítást és tökéletesbitést nyerve, jelentékenyen fog közreműködni arra, hogy adóterheink nagyságáról és megoszlásáról legalább idővel minél hivebb képet nyerjünk.

A »Statisztikai Értesítő«-ben részletes táblázatokban mutatjuk be az adóstatisztika eredményeit, míg itt csak a végleteket közöljük és azokkal is csak a Dráván innen maradunk, minthogy a Dráván túlról itt-ott nem rendelkezünk adatokkal.

Közzszolgáltatásaink összes terhe 16 frt. 12 kr. fejenként a Dráván innen. A legnagyobb megterheltetést mutatják Budapest 82 frt. 54 kr., Fiume 34 frt. 99 kr., Pozsony 23 frt. 74 kr., Zombor 19 frt. 78 kr., Debreczen 19 frt. 66 kr., Nagy-Szeben 19 frt. 27 kr., Temesvár 18 frt. 96 kr., Sopron 18 frt. 79 kr., Székes-Fejérvár 18 frt. 47 kr., Szeged 18 frt. 24 kr. és Győr 18 frt. 20 kr. Ellenben a legkisebb megterhelést mutatják N.-Károly 9 frt. 88 kr., Lugos 9 frt. 40 kr., Segesvár 9 frt. 65 kr., Alsó-Kubin 9 frt. 61 kr., Székely-Udvarhely 9 frt. 24 kr., Trencsén 8 frt. 52 kr., Deés 8 frt. 48 kr., Beregszász 8 frt. 21 kr., Torda 8 frt. 13 kr. és M.-Sziget 7 frt. 66 kr. A végletek tehát 82 frt. 54 kr. és 7 frt. 66 kr., vagyis: 1:11—12.

A közvetett adószolgáltatások túlsúlyából önként folyik, hogy azok egészben véve ugyanoly arányokat mutatnak, mint az összes adók. Így a közvetett adószolgáltatások tekintetében 6 frt. 62 kr. átlagos megterheltetés mellett a Dráván innen a legmagasabb terhet viselik: Budapest 57 frt. 39 kr., Fiume 21 frt. 60 kr., Pozsony 16 frt. 35 kr., Kassa 15 frt. 92 kr., N.-Szeben 13 frt. 81 kr., Debreczen 11 frt. 42 kr., Szeged 11 frt. 38 kr., Győr 11 frt. 17 kr., Temesvár 11 frt. 15 kr., Brassó 10 frt. 87 kr., Sopron 10 frt. 43 kr. és Kolozsvár 10 frt. 24 kr. Viszont a legkevésbé terheltek Deés 5 frt. 94 kr., N.-Károly 5 frt. 85 kr., Déva 5 frt. 83 kr., Nyiregyháza 5 frt. 63 kr., Lugos 5 frt. 62 kr., Trencsén 5 frt. 44 kr., Beregszász 5 frt., Segesvár 4 frt. 91 kr., M.-Sziget 4 frt. 90 kr. és Torda 4 frt. 63 kr. Mint látjuk, mindkét irányban, néhány kivételtől eltekintve, majdnem ugyanazon kerületek, melyekkel az összes megterheltetésnél találkoztunk. A végletek a Dráván innen 57 frt. 39 kr. és 4 frt. 63 kr., vagyis: 1:12—13. Ebből látható, hogy a közvetett adószolgáltatások terhe egészben egyenetlenebb.

Az összes *egyenest* adók tekintetében 6 frt. 50 kr. átlagos megterhelés mellett a Dráván innen legmagasabban vannak megadóztatva: Budapest 25 frt. 15 kr., Fiume 13 frt. 69 kr., Székes-Fejérvár 9 frt. 31 kr., Zombor 9 frt. 10 kr., Sopron 8 frt. 36 kr., Debreczen 8 frt. 24 kr., Nagy-Becskerek 8 frt.

7 kr., Gyula 7 frt. 96 kr., Temesvár 7 frt. 73 kr., Pécs 7 frt. 60 kr. Legenyhébber N.-Károly 4 frt. 1 kr., Eperjes 3 frt. 95 kr., M.-Vásárhely 3 frt. 70 kr., Deés 3 frt. 54 kr., Torda 3 frt. 50 kr., A.-Kubin 3 frt. 33 kr., Székely-Udvarhely 3 frt. 27 kr., Beregszász 3 frt. 21 kr., Trencsén 3 frt. 8 kr., M.-Sziget 2 frt. 75 kr. A végletek tehát 25 frt. 15 kr. és 2 frt. 75 kr., vagyis: 1 : 9, s így a megterheltség itt csakugyan egyenletesebb.

A *földadó* lévén valamennyi egyenes adó közt a legfontosabb, itt ugyanezen arányokat fogjuk találni, mint az egyenes adóknál általában. 74 krnyi holdankinti átlagos megterheltség mellett legelől állnak: Budapest 1 frt. 98 kr., Zombor 1 frt. 89 kr., Gyula 1 frt. 67 kr., Székes-Fejérvár 1 frt. 54 kr., Sopron 1 frt. 46 kr., Nagy-Becskerek 1 frt. 45 kr., Szegzárd 1 frt. 44 kr., Szeged 1 frt. 35 kr., Szolnok 1 frt. 27 kr. és Pozsony 1 frt. 17 kr. Ellenben leghátul állnak: Brassó 27 kr., Lugos 27 kr., Eperjes 27 kr., Sepsí-Szent-György, Déva, M.-Vásárhely és Deés 22 kr., A.-Kubin 22 kr., Székely-Udvarhely és M.-Sziget 11 kr. Jobbára itt is, habár nem annyira mint fönnebb, mindkét irányban ugyanazon kerületek szerepelnek az összes egyenes adóknál, mint a földadónál, elég bizonyosságául annak, hogy nálunk az agrár vagyon még messze túlnyomó. A végletek itt 1 frt. 98 kr. és 11 kr., vagyis 1 : 18, igen jelentékeny, a melyeknél azonban még nagyobbakkal is fogunk találkozni.

A *házaadónál* 69 kr. átlagos megterhelés mellett leg súlyosabban vannak megadóztatva Budapest 7 frt. 23 kr., Fiume 4 frt. 61 kr., Pozsony 1 frt. 12 kr., Kassa 88 kr., Győr 80 kr., N.-Szeben 78 kr., Temesvár 78 kr., Brassó 75 kr., Debreczen 71 kr., Sopron 71 kr. Természetesen a legvárosiasabb jellegű kerületek. Legkevesebb házaadót fizetnek N.-Enyed 30 kr., Trencsén 29 kr., Nyíregyháza 29 kr., A.-Kubin 29 kr., Deés 28 kr., Déva 28 kr., Székely-Udvarhely és Máramaros-Sziget 27 kr., Beregszász 25 kr., Torda 21 kr. A végletek tehát 7 frt. 23 kr. és 21 kr., vagyis 1 : 34, jóval nagyobb egyenlenség, mint a minővel a földadónál találkozunk. A legnagyobb egész adórendszerünkben.

A *kereseti adó* tekintetében 1 frt. 50 kr. átlagos megterheltség mellett legelől állnak Budapest 10 frt. 63 kr., Fiume 4 frt. 96 kr., Debreczen 1 frt. 77 kr., Szeged 1 frt. 52 kr., Brassó 1 frt. 50 kr., Zombor 1 frt. 49 kr., Sopron

1 frt. 48 kr., Temesvár 1 frt. 47 kr., Szegzárd és Miskolcz 1 frt. 45 kr., leghátul M.-Vásárhely 99 kr., Déva 97 kr., Lugos 96 kr., A.-Kubin 90 kr., N.-Károly 87 kr., Deés 86 kr., Trencsén 84 kr., M.-Sziget 84 kr., Torda 83 kr., Beregszász 73 kr. A végletek 10 frt. 63 és 73 kr., vagyis 1:14—15. A kereseti adót közelebbről csak akkor fogjuk megítélhetni, ha annak egyes osztályait külön-külön vennők vizsgálat alá.

A *pénzügyintézeteknél elhelyezett tőkék* után fizetett adó tekintetében 17 krnyi átlagos megterhelés mellett legelől áll Budapest 1 frt. 55 kr., Fiume 1 frt. 10 kr., N.-Szeben 32 kr., Pozsony 30 kr., Kolozsvár 23 kr., Lőcse 23 kr., Debreczen 22 kr., Sopron, Székes-Fejérvár és Szombathely 22 kr. Leghátul M.-Vásárhely 7 kr., Trencsén és Deés 6 kr., Déva, Segesvár és Székely-Udvarhely 5 kr., Lugos, Nagy-Enyed, Torda és Beregszász 4 kr. A véglet itt 1 frt. 55 és 4 kr., vagyis az arány 1:36, látszólag tehát az aránytalanság még nagyobb, mint a házadónál. Nem szabad azonban feledni, hogy itt az eltérés majdnem kizárólag a tőke nagyságában és nem egyzersmind az adókulcs nagyságában fekszik. Azért mondhatuk joggal, hogy az egyenletlenség legnagyobb a házadónál.

A *tőkekamat és járadékadónál* 10 krnyi átlagos megterhelés mellett legtöbb adót fizet Budapest 50 kr., Fiume 20 kr., Pozsony 17 kr., Miskolcz, Nyitra és Sopron 16 kr., Pécs 15 kr., Brassó és Veszprém 14 kr., Beszterczébánya 13 kr. Legkevesebbet fizet Eger és Gyula 6 kr., Arad, M.-Sziget, N.-Károly, Szolnok és Torda 5 kr., N.-Várad, Nyíregyháza és Székely-Udvarhely 4 kr. A végletek 50 kr. és 4 kr., vagyis 1:12—13, már távolról sem oly nagy, mint a pénzügyintézeteknél elhelyezett tőkék után fizetett adónál.

Az *útdadó* 56 krnyi átlagos megterheléssel igen kevés eltérést mutat. Legtöbbet fizet: Temesvár 77 kr., Debreczen 75 kr., Pécs 73 kr., Szegzárd 71 kr., Sopron 70 kr., Kaposvár és Szolnok 69 kr., Brassó 68 kr., Székes-Fejérvár és N.-Becskekerek 67 kr. Legkevesebbet Pestvidéke és Kolozsvár 48 kr., Beszterczébánya és Győr 47 kr., S.-A.-Ujhely 44 kr., A.-Kubin 43 kr., Beregszász 40 kr., Nyíregyháza és Trencsén 37 kr., M.-Sziget 33 kr. A végletek 77 és 33 kr., alig 1:2.3. Budapesten és Fiumében nem volt útdadó.

A *hadmentességi díj* szintén kisebb eltéréseket mutat. 15 krnyi átlagos megterhelés mellett legtöbbet fizet Sopron

22 kr., Temesvár 20 kr., N.-Becskekerek 20 kr., Gyula és Lugos 19 kr., Szegzárd, Szombathely és Déva 18 kr. Legkevesebbet Kassa és Beregszász 12, Pestvidéke 11 kr., B.-Gyarmat, Rimaszombat, Lőcse és Beszterczébánya 10 kr., Budapest és Eperjes 8 kr., Fiume 5 kr. A végletek 22 és 5 kr., vagyis 1:4⁵.

A *fegyver és vadászati adónál* átlag 3 kr. fejenkinti megterheltség mellett legelől áll Zala-Egerszeg 6 kr., Kaposvár, Szegzárd, Szombathely, N.-Szeben, Pécs, Székes-Fejérvár, Győr, Sopron és Veszprém 4 kr. Részben olyan kerületek is, melyek adóképeség tekintetében nem állanak a legelső sorban. Legkevesebbet fizetnek Temesvár, N.-Becskekerek, Deés, Brassó, Kolozsvár és Székely-Udvarhely 2 kr., Eperjes, M.-Sziget, A.-Kubin és Beregszász 1 kr. Ha a legutolsóktól eltekintünk, ismét nem olyan kerületek, melyeket hátul szoktunk keresni.

Bányaadót 17 pénzügyigazgatóság területén fizetnek és ezekben az eltérések ismét nagyok, de természetesen itt sem az adókules, hanem a bányavagyon nagyságától származnak. Legnagyobb a fejenkinti megterhelés a pécsi kerületben 77 kr., azután Léván 21 kr., B.-Gyarmaton 18 kr., Rimaszombaton és Déván 13 kr., Lugoson 7 kr., Lőcsén 5 kr., Nagy-Károlyban és Sopronban 3 kr., a többi 8 kerületben, hol még előfordul, úgy mint Pestvidéken, Alsó-Kubinban, Beszterczébányán, Kassán, Miskolczon, Eperjesen, Nagy-Enyeden, Sepsí-Szent-Györgyön, már csak 1 kr.

Az *általános jövedelmi pótdóra*, minthogy az egészben véve a már említett főadókhoz simul, nem kívánok itt kiterjeszkedni.

Az egyenes adók felsorolása után nem lesz érdektelen egy pillantást vetni azok hátralékaira is. A hátralékok az évi tartozás 21⁰/₀-áig emelkednek a Dráván innen. Legnagyobb hátralékot mutat Beregszász 56·89⁰/₀, Pestvidéke 55·21, Nagy-Becskekerek 43·79, Déva 42·12, Nagy-Enyed 39·66, M.-Vásárhely 39·31, Temesvár 38·42, Lugos 37·86, S.-A.-Ujhely 34·39 és Kolozsvár 33·73⁰/₀. Legkisebbet Eperjes 4·54⁰/₀, Lőcse 3·79, Eger 3·35, Győr 3·24, Sepsí-Szt.-György 3·18, Gyula 2·95, Kaposvár 1·99, Szegzárd 1·80, Kassa 0·85. Hogy a hátralékok alakulására mily befolyással vannak az adózók viszonyai, milyennel a közegek, azt megítélni csupán a kimutatásból lehetetlen, de a figyelmeztetés, melyet tartalmaz, kétségkívül igen becses.

A közvetett adójövedelmek közt első helyen a bélye-

get és jogilletéket említjük, melyek közül az előbbi 64 kr., az utóbbi 1 frt. 29 kr. átlagos megterhelést mutat fejenkint a Dráván innen. A bélyeg tekintetében a legnagyobb összegeket mutatják Budapest (4 frt. 67 kr.), Fiume 2 frt. 46 kr., Debreczen 1 frt. 06 kr., N.-Szeben 88 kr., Krassó 75 kr., Szeged 74 kr., Győr 73 kr., Pécs 72 kr., Temesvár és Zombor 69 kr. A legkisebb összegeket Székely-Udvarhely 41 kr., Beregszász 40 kr., Sátoralja-Ujhely és B.-Gyarmat 39 kr., Trencsén és Nyiregyháza 38 kr., Pécs 37 kr., Déva 36 kr., Segesvár 29 kr. és Torda (23 kr.). Ellenben a jogilletéknél a legmagasabb összegeket adja Budapest 9 frt. 53 kr., Szeged 1 frt. 61 kr., Fiume 2 frt. 98 kr., Székes-Fejérvár 2 frt. 28 kr., Zombor 1 frt. 98 kr., Debreczen 1 frt. 84 kr., Szegzárd 1 frt. 78 kr., Pozsony 1 frt. 63 kr., Nagy-Becskerek 1 frt. 54 kr. és Békés 1 frt. 53 kr. A legkisebb összegeket pedig Deés 56 kr., Trencsén 55 kr., M.-Sziget 52 kr., Beregszász 51 kr., Nagy-Enyed 49 kr., Torda 47 kr., Besztercze és Déva 43 kr., A.-Kubin 40 kr., Lugos 39 kr., Székely-Udvarhely 38 kr. A végletek a bélyegnél 4 frt. 67 és 23 kr., vagyis 1:20, az illetéknél pedig 9 frt. 53 és 38 kr., vagyis 1:25 és így az eltérés az utóbbinál jóval nagyobb.

Ha az imént felsorolt adókerületeket összevetjük, az összes egyenes és összes közvetett adószolgáltatásoknál felsorolt kerületekkel, azt fogjuk látni, hogy a bélyeg inkább a közvetett adókkal, míg a jogilleték inkább az egyenes adókkal mutat megegyezést, a minek természetes magyarázata abban kereshető, hogy a bélyeg inkább a forgalom góczpontjain, a városokban szolgáltat nagyobb jövedelmet, míg a jogilletéknél inkább a föld adja meg úgy az élők közti, mint a halál esetén történő vagyon-átruházásoknál az uralkodó jelleget, újabb bizonyosságául annak, hogy a gazdaságnak legfőbb alkatelemét még mindig a mezőgazdaság képezi.

A jövedékek közt az első helyet a *dohány* foglalja el. Az átlagos fejenkinti szolgáltatás 2 frt. 48 kr. a Dráván innen. A legnagyobb összegeket mutatják Budapest (15 frt. 36 kr.), Fiume 12 frt. 88 kr., Kassa 7 frt. 15 kr., Nagy-Szeben 5 frt. 43 kr., Pozsony 4 frt. 46 kr., Temesvár 4 frt. 10 kr., Szeged 3 frt. 97 kr., Kolozsvár 3 frt. 77 kr., Győr 3 frt. 61 kr., Debreczen (3 frt. 45 kr.). Ellenben a legkisebbet Trencsén 1 frt. 26 kr., Eger 1 frt. 20 kr., S.-A.-Ujhely 1 frt.

19 kr., Gyula 1 frt. 14 kr., Szolnok 1 frt. 08 kr., Nyíregyháza 1 frt. 02 kr., Torda 89 kr., Pestvidéke 86 kr., Segesvár 78 kr. és Miskolcz (46 kr.). E nagy eltérések azonban aligha származnak egyedül a fogyasztási képességtől, hanem nagyrésze lesz abban annak a körülménynek is, hogy az illető kerületben fordul-e elő dohánytermelés vagy sem. Ha ugyanis egy tekintetet vetünk a dohánytermelő megyékre és azt nézzük, mennyi esik azokban a dohánybeváltásból a lakosság egy fejére és e vizsgálatnál azt tapasztaljuk, hogy Szabolcs (11 frt. 12 kr.), Csanád (5 frt. 58 kr.), Heves (4 frt. 51 kr.), Pest (4 frt. 10 kr.) és Jász (3 frt. 80 kr.) megyék a legnagyobb dohánytermelők, úgy meg fogjuk érteni, miért maradnak hátra a megfelelő kerületek a kincstári dohány fogyasztásában.

Habár nem oly jelentékeny, mint a dohány, de igen fontos jövedék a só, a melynél azonban az áttekintést igen megzavarja az a körülmény, hogy az az ország különféle részein különböző árakon kel, sőt hogy ugyanegy adókerületen belül is találkozunk teljes árú és kedvezményes árú sóval. Ezért, hogy csak némileg is elfogadható következtetéseket vonhassunk, csak azon kerületeket akarom tekintetbe venni, a melyekben kizárólag vagy az egyik vagy a másik fajta sót árulják. És akkor azt találjuk, hogy 36 kerületben fogyasztanak pusztán teljes árú sót és 16 kerületben pusztán kedvezményes árú sót, s hogy a végletek a kétféle kerületekben nem állnak oly messze egymástól, mint különben gondolhatnók. A teljes árú sónál a végletek 2 frt. 36 kr. és 32 kr., a kedvezményesnél 87 kr. és 44 kr. és az átlagos megterhelés a teljes árú kerületekben 1 frt. 06 kr., míg a kedvezményes árú kerületekben 61 kr. Az sem érdek nélküli körülmény, hogy az ország azon megyéi, melyekben a szarvasmarha-állomány a legnagyobb és a melyekben teljes árú só fogyasztatik, a sóból befolyó fejenkinti jövedelem még sem lényegesen nagyobb, mint a kedvezményes árú megyékben. Tudvalevőleg legnagyobb a marha-állomány Fogarasban 37 szarvasmarha 1 □-kilométerre, de mindjárt utána jön Zala 29, Vas ugyancsak 29 és Sopron 24 szarvasmarhával 1 □-kilométerre. Ezekben a lakosság fejenkinti megterhelése teljes ár mellett 81, 75 és 66 kr., míg a kedvezményes árú erdélyi megyékben, melyek közül csak Fogaras, Maros-Torda, Brassó, Szeben és Kis-Küküllő birnak nagyobb marhaállománnyal (37, illetőleg

., Nyíregyháza 1 frt. 02 kr., Torda 89 kr., Pestvidéke 86 kr., Segesvár 78 kr. és Miskolcz (46 kr.). E nagy eltérések azonban aligha származnak egyedül a fogyasztási képességtől, hanem nagyrésze lesz abban annak a körülménynek is, hogy az illető kerületben fordul-e elő dohánytermelés vagy sem. Ha ugyanis egy tekintetet vetünk a dohánytermelő megyékre és azt nézzük, mennyi esik azokban a dohánybeváltásból a lakosság egy fejére és e vizsgálatnál azt tapasztaljuk, hogy Szabolcs (11 frt. 12 kr.), Csanád (5 frt. 58 kr.), Heves (4 frt. 51 kr.), Pest (4 frt. 10 kr.) és Jász (3 frt. 80 kr.) megyék a legnagyobb dohánytermelők, úgy meg fogjuk érteni, miért maradnak hátra a megfelelő kerületek a kincstári dohány fogyasztásában. Habár nem oly jelentékeny, mint a dohány, de igen fontos jövedék a só, a melynél azonban az áttekintést igen megzavarja az a körülmény, hogy az az ország különféle részein különböző árakon kel, sőt hogy ugyanegy adókerületen belül is találkozunk teljes árú és kedvezményes árú sóval. Ezért, hogy csak némileg is elfogadható következtetéseket vonhassunk, csak azon kerületeket akarom tekintetbe venni, a melyekben kizárólag vagy az egyik vagy a másik fajta sót árulják. És akkor azt találjuk, hogy 36 kerületben fogyasztanak pusztán teljes árú sót és 16 kerületben pusztán kedvezményes árú sót, s hogy a végletek a kétféle kerületekben nem állnak oly messze egymástól, mint különben gondolhatnók. A teljes árú sónál a végletek 2 frt. 36 kr. és 32 kr., a kedvezményesnél 87 kr. és 44 kr. és az átlagos megterhelés a teljes árú kerületekben 1 frt. 06 kr., míg a kedvezményes árú kerületekben 61 kr. Az sem érdek nélküli körülmény, hogy az ország azon megyéi, melyekben a szarvasmarha-állomány a legnagyobb és a melyekben teljes árú só fogyasztatik, a sóból befolyó fejenkinti jövedelem még sem lényegesen nagyobb, mint a kedvezményes árú megyékben. Tudvalevőleg legnagyobb a marha-állomány Fogarasban 37 szarvasmarha 1 □-kilométerre, de mindjárt utána jön Zala 29, Vas ugyancsak 29 és Sopron 24 szarvasmarhával 1 □-kilométerre. Ezekben a lakosság fejenkinti megterhelése teljes ár mellett 81, 75 és 66 kr., míg a kedvezményes árú erdélyi megyékben, melyek közül csak Fogaras, Maros-Torda, Brassó, Szeben és Kis-Küküllő birnak nagyobb marhaállománnyal (37, illetőleg

., Nyíregyháza 1 frt. 02 kr., Torda 89 kr., Pestvidéke 86 kr., Segesvár 78 kr. és Miskolcz (46 kr.). E nagy eltérések azonban aligha származnak egyedül a fogyasztási képességtől, hanem nagyrésze lesz abban annak a körülménynek is, hogy az illető kerületben fordul-e elő dohánytermelés vagy sem. Ha ugyanis egy tekintetet vetünk a dohánytermelő megyékre és azt nézzük, mennyi esik azokban a dohánybeváltásból a lakosság egy fejére és e vizsgálatnál azt tapasztaljuk, hogy Szabolcs (11 frt. 12 kr.), Csanád (5 frt. 58 kr.), Heves (4 frt. 51 kr.), Pest (4 frt. 10 kr.) és Jász (3 frt. 80 kr.) megyék a legnagyobb dohánytermelők, úgy meg fogjuk érteni, miért maradnak hátra a megfelelő kerületek a kincstári dohány fogyasztásában. Habár nem oly jelentékeny, mint a dohány, de igen fontos jövedék a só, a melynél azonban az áttekintést igen megzavarja az a körülmény, hogy az az ország különféle részein különböző árakon kel, sőt hogy ugyanegy adókerületen belül is találkozunk teljes árú és kedvezményes árú sóval. Ezért, hogy csak némileg is elfogadható következtetéseket vonhassunk, csak azon kerületeket akarom tekintetbe venni, a melyekben kizárólag vagy az egyik vagy a másik fajta sót árulják. És akkor azt találjuk, hogy 36 kerületben fogyasztanak pusztán teljes árú sót és 16 kerületben pusztán kedvezményes árú sót, s hogy a végletek a kétféle kerületekben nem állnak oly messze egymástól, mint különben gondolhatnók. A teljes árú sónál a végletek 2 frt. 36 kr. és 32 kr., a kedvezményesnél 87 kr. és 44 kr. és az átlagos megterhelés a teljes árú kerületekben 1 frt. 06 kr., míg a kedvezményes árú kerületekben 61 kr. Az sem érdek nélküli körülmény, hogy az ország azon megyéi, melyekben a szarvasmarha-állomány a legnagyobb és a melyekben teljes árú só fogyasztatik, a sóból befolyó fejenkinti jövedelem még sem lényegesen nagyobb, mint a kedvezményes árú megyékben. Tudvalevőleg legnagyobb a marha-állomány Fogarasban 37 szarvasmarha 1 □-kilométerre, de mindjárt utána jön Zala 29, Vas ugyancsak 29 és Sopron 24 szarvasmarhával 1 □-kilométerre. Ezekben a lakosság fejenkinti megterhelése teljes ár mellett 81, 75 és 66 kr., míg a kedvezményes árú erdélyi megyékben, melyek közül csak Fogaras, Maros-Torda, Brassó, Szeben és Kis-Küküllő birnak nagyobb marhaállománnyal (37, illetőleg

23, 22, 21 és 20 marhával 1 □-kilométerre) az átlagos fejenkinti megterheltség 61 kr.

A legjelentéktelenebb jövedék a *lottó*, csak 16 krajczár fejenkinti átlagos brutto bevételt szolgáltat a Dráván innen. De ha még a városokat, mint e jövedelem tulajdonképeni szolgáltatóit tekintjük, még ott is igen csekély számokat találunk. Így a rendezett tanácsú városokban 20 kr., a törvényhatóságú városokban 68 kr. esik fejenkint. Hogy a lottónak nincs nálunk igazi talaja, azt leginkább mutatja az a körülmény, hogy ennél az egyetlen egy bevételnél nem Budapest nyújtja a legnagyobb fejenkinti számot, hanem Fiume. Itt ugyanis 2 frt. 86 kr. esik a lakosság fejére. A Dráván inneni 25 városból csak három ad 2 frtot vagy annál többet fejenkint; Temesvár 2 frt. 86 krt, Budapest 2 frt. 18 krt és Pozsony éppen 2 frtot. 2 frt. és 1 frt. közt van hét város, ugymint: Kolozsvár, Zombor, Maros-Vásárhely, Szabadka, Kassa, Győr és Arad. A többi tizenöt mind 1 frton alul marad.

Utoljára hagytuk a forgalmi fogyasztási adókat, úgymint a bor-, hús-, sör- és czukoradókat egyrészt és az italmérési adót másrészt. Mind a két adónemnél nem fogunk megelégedni az adókerületeknek eddigi átlagszámaival, minthogy egy kerületen belül igen különböző köz-égek vannak, melyek más és más adóképességgel is bírnak és felhasználva azt a körülményt, hogy e téren a hivatalos statisztika nagyobb részletezéssel készül, meg fogjuk különböztetni 1.) a 10.000 lelken aluli községeket, 2.) a 10.000 lelken felülieket, 3.) a rendezett tanácsú városokat és 4.) a törvényhatóságokat.

A mi a fönnebb felsorolt négy *fogyasztási adót* illeti, a régibb bor- és húsadót és az újabb czukor- és söradót, ezeknél az átlagos megterhelés 87 kr. a Dráván innen. A végletek a 10.000 lelken aluli községekben 1 frt. 80 kr. Budapesten (kültelek) és 8 kr. Tordán; a 10.000 lelken felüli községekben 2 frt. 82 kr. Pakson és 28 kr. B.-Újvárosban; a rendezett tanácsú városokban 8 frt. 7 kr. Kismartonban és 13 krajczár Kolozson; a törvényhatóságokban 4 frt. 51 kr. Sopronban és 99 kr. Selmeczbányán. A két zárt városban Budapesten és Pozsonyban 7 frt. 6 kr., illetőleg 3 frt. 66 kr. esik fejenkint.

Az *italmérési adónál* a fejenkinti átlagos megterhelés 1 frt. 17 kr. a Dráván innen. A mi pedig a különféle községek végleteit illeti, azokat két külön csoportban fogjuk vizsgálni;

a szerint, a mint az italmérési jog a kizárólagosság vagy az adóbeszedés bérlete útján lett hasznosítva. A jóval túlnyomóbb rész a bevételnek majdnem 82⁰/₀-a 1891-ben még a kizárólagosság útján lett biztosítva.

A *kizárólagosság* biztosítása mellett a 10.000 lelken aluli községekben a végletek 1 frt. 71 kr. a miskolci pénzügyigazgatóság területén és 37 kr. a szolnokiban; 2 frt. 61 kr. S.-A.-Ujhelyen és 58 kr. Kis-Kun-Majmán; a rendezett tanácsú városokban 5 frt. 86 kr. Poprádon és 64 kr. Beregszászon és Munkácson; a törvényhatóságú városokban 3 frt. 34 kr. Kolozsvárott és 75 kr. Hódmező-Vásárhelyen.

Az *adószedési jog bérletének* biztosítása mellett a végletek a 10.000 lelken aluli községekben 2 frt. 3 kr. a nagyenyedi és 31 kr. a segesvári pénzügyigazgatóság területén; a 10.000 lelken felüli községekben 2 frt. 2 kr. Nagy-Kikindán és 72 kr. Mező-Berényben; a rendezett tanácsú városokban 3 frt. 67 kr. Losoncson és 44 krajczár Nagy-Kőrösön: a törvényhatóságú városokban 3 frt. 95 kr. Kassán és 1 frt. 16 kr. Szabadkán.

A két zárt városban, Budapesten és Pozsonyban, az italmérési adó 3 frt. 66 kr., illetőleg 2 frt. 73 kr. fejenkinti megterhelésnek felel meg.

Kevésbbé egyenetlennek fog feltűnni a megterheletés, ha mindkét adónemet, ugymint a fogyasztási adókat egyrészt és az italmérési adót másrészt összefoglaljuk. Ez esetben az átlagos fejenkinti megterheletés 2 frt. 4 kr. A végletek a 10.000 lelken aluli községekben 2 frt. 4 kr. a brassói és 71 kr. a beregszászi pénzügyigazgatóság területén; a 10.000 lelken felüli községekben 4 frt. 92 kr. S.-A.-Ujhelyen és 1 frt. 6 kr. Kis-Kun-Majmán; a rendezett tanácsú városokban 9 frt. 98 kr. és 1 frt. 27 kr. Kolozson; a törvényhatóságú városokban 10 frt. 72 kr. Budapesten és 1 frt. 83 kr.

Ez adók nem legkisebb árnyoldala végül a biztosítás módjában áll, a mennyiben tudniillik igen nagy részben bérlet és pedig magánosok bérlete útján értékesíttetnek. Ha e részben csak a számokat tekintjük, nem volna a helyzet oly szomorú. A fogyasztási adó bevételeknek 76⁰/₀-a értékesíttetik a községek részéről történő megváltás útján. Az italmérési adónál meg éppen 79⁰/₀-ra megy a községek útján való értékesítés. Csakhogy igen sok esetben a község csak névleg szerepel és valóban magánosok kezelik a közjövödelmek e fontos ágát.

LÁNG LAJOS.